BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

MĨ THUẬT 12

THIẾT KẾ MĨ THUẬT SÂN KHẤU, ĐIỆN ẢNH

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

HỘI ĐỒNG QUỐC GIA THẨM ĐỊNH SÁCH GIÁO KHOA

Môn: Mĩ thuật – Lớp 12

(Theo Quyết định số 1882/QĐ-BGDĐT ngày 29 tháng 6 năm 2023 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo)

Chủ tịch: NGUYỄN VĂN CƯỜNG
Phó Chủ tịch: VƯƠNG TRỌNG ĐỨC
Uỷ viên, Thư kí: ĐỖ MẠNH HẢI

Các uỷ viên: ĐẶNG THỊ THANH HOA – ĐẶNG MINH VŨ
NGUYỄN XUÂN TÁM – VƯƠNG ĐÌNH DUY
HOÀNG THỊ NGỌC TÚ – NGUYỄN THANH TÒNG

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

ĐINH GIA LÊ (Tổng Chủ biên)
PHẠM DUY ANH – TRỊNH SINH (đồng Chủ biên)
NGUYỄN HỮU PHẨN – TRẦN THANH VIỆT

MĨ THUẬT

THIẾT KẾ MĨ THUẬT SÂN KHẤU, ĐIỆN ẢNH

(Tái bản lần thứ nhất)

12

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

HƯỚNG DẪN SỬ DỤNG SÁCH

Mỗi bài học trong sách giáo khoa *Mĩ thuật 12 – Thiết kế mĩ thuật sân khấu, điện ảnh* được tổ chức thành bốn hoạt động cụ thể sau:

KHÁM PHÁ — Học sinh tìm hiểu, có nhận thức ban đầu về nội dung bài học.

NHẬN BIẾT — Học sinh lĩnh hội và hình thành kiến thức, kĩ năng liên quan đến bài học.

THẢO LUẬN — Học sinh củng cố nội dung, yêu cầu cần đạt được của bài học.

VẬN DỤNG — Học sinh sử dụng kiến thức, kĩ năng đã học để giải quyết những vấn đề của cuộc sống liên quan đến bài học.

Câu lệnh thực hành

Câu hỏi

Những hướng dẫn kĩ thuật, cách làm sản phẩm mĩ thuật trong sách có tính gợi ý, nhằm giúp học sinh thuận tiện hơn trong việc thực hành.

Hãy bảo quản, giữ gìn sách giáo khoa để dành tặng các em học sinh lớp sau!

LỜI NÓI ĐẦU

Các em học sinh thân mến!

Sách giáo khoa *Mĩ thuật 12 – Thiết kế mĩ thuật sân khấu, điện ảnh* cung cấp những kiến thức giúp các em nhận biết được đặc điểm của thiết kế trang phục nghệ thuật. Với những nội dung biên soạn, các em sẽ làm quen, có khả năng vận dụng được một số yếu tố và nguyên lí tạo hình để thực hiện được phác thảo, hoàn thiện mô hình hoặc bản vẽ đơn giản về trang phục nghệ thuật theo chủ đề lựa chọn. Những sản phẩm thực hiện của các em bước đầu thể hiện được mục đích và yêu cầu của thiết kế trang phục nghệ thuật. Qua đó, các em nhận định được vai trò của thiết kế trang phục nghệ thuật đối với một số loại hình biểu diễn khác.

Chúc các em học tập thật vui và tạo được những trang phục nghệ thuật như ý muốn.

CÁC TÁC GIẢ

KẾT NỐI TRI THỨC
VỚI CUỘC SỐNG

MỤC LỤC

Bài	NỘI DUNG	Trang
1	Khái quát về thiết kế trang phục nghệ thuật	5
2	Thực hành thiết kế trang phục sân khấu, điện ảnh từ vật liệu sẵn có	19
	Một số thuật ngữ dùng trong sách	31

KẾT NỐI TRI THỨC
VỚI CUỘC SỐNG

BÀI 1

KHÁI QUÁT VỀ THIẾT KẾ TRANG PHỤC NGHỆ THUẬT

Yêu cầu cần đạt

- Biết được những khái niệm cơ bản và vai trò của thiết kế trang phục trong lĩnh vực nghệ thuật biểu diễn.
- Thiết kế được trang phục nghệ thuật đơn giản.
- Phân tích, đánh giá được sự khác nhau giữa thiết kế thời trang với thiết kế trang phục trong lĩnh vực nghệ thuật biểu diễn.
- Hình thành khả năng cảm thụ, nhận thức về lĩnh vực trang phục nghệ thuật nói riêng và nghệ thuật sân khấu – điện ảnh nói chung.

KHÁM PHÁ

Trang phục trong lĩnh vực nghệ thuật biểu diễn

Trong nghệ thuật biểu diễn, cùng với nhiệm vụ thiết kế bối cảnh, tạo hình nhân vật là một phần quan trọng. Diễn viên trong mỗi một tiết mục sân khấu (ca nhạc, tạp kĩ,...), vở kịch, bộ phim,... đều phải "hoá thân" thành nhân vật trong tác phẩm, theo kịch bản do nhà biên kịch tạo nên và ý tưởng dàn dựng của đạo diễn.

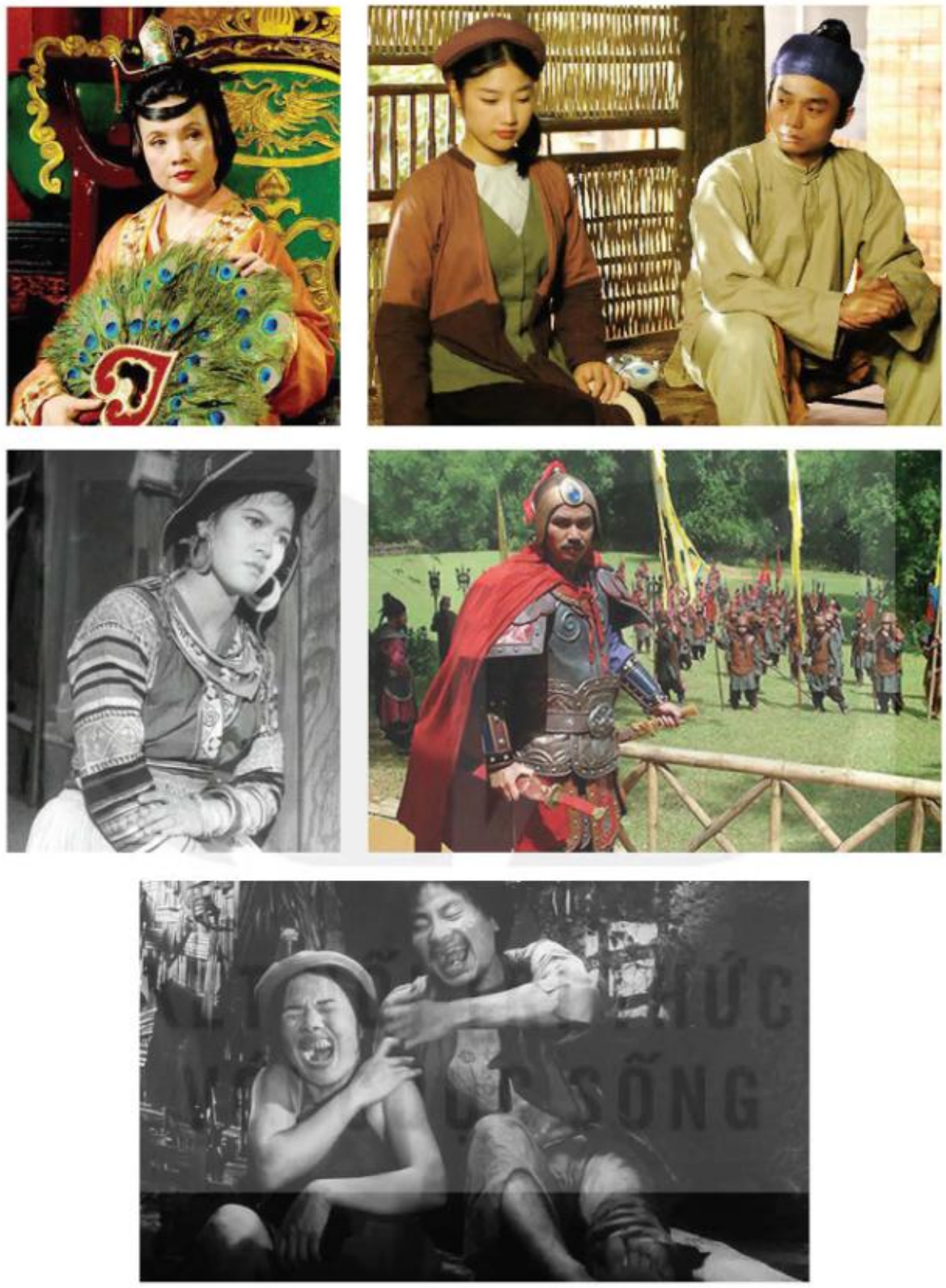
Trang phục trong phim *Thái sư Trần Thủ Độ*(1)

Ngoài việc hoá trang diện mạo, hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật và hoạ sĩ thiết kế trang phục nghệ thuật phải thiết kế trang phục để tạo hình nhân vật do diễn viên đảm nhận phù hợp với bối cảnh lịch sử, giai tầng xã hội của nhân vật trong kịch bản. Phục trang cũng góp phần thể hiện tính cách, nghề nghiệp, hoàn cảnh sống,... của nhân vật.

Trang phục nghệ thuật biểu diễn khác với trang phục trong đời sống như thế nào?

(1) Nguồn: Hãng phim truyện Việt Nam

Thiết kế trang phục nghệ thuật không chỉ tạo ra hình ảnh bên ngoài của nhân vật mà còn giúp diễn viên cảm thấy gắn kết về mặt cảm xúc với nhân vật họ đang đóng. Từ đó giúp khán giả nhận thức được hiện thực cuộc sống và giá trị thẩm mĩ trong từng phân cảnh và toàn bộ tác phẩm sân khấu, điện ảnh.

Các diễn viên với trang phục trong phim(1)

Như vậy, thiết kế trang phục nghệ thuật là hoạt động sáng tạo những kiểu dáng quần, áo, giày, mũ, đồ trang sức,... cho các nhân vật trong kịch bản, nhằm tạo ra sự chân thực, sống động, giàu tính thẩm mĩ, góp phần vào sự thành công của tác phẩm sân khấu, điện ảnh.

Sưu tầm một số hình ảnh trang phục nghệ thuật ở những bộ phim, vở diễn mình yêu thích.

(1) Nguồn: Hãng phim truyện Việt Nam, Hãng phim truyện I

NHẬN BIẾT

Đặc điểm của thiết kế trang phục nghệ thuật

Thiết kế trang phục nghệ thuật thuộc lĩnh vực thiết kế mĩ thuật sân khấu, điện ảnh. Ở mỗi vở diễn sân khấu, bộ phim điện ảnh, hoạ sĩ thiết kế trang phục nghệ thuật (thường được gọi là hoạ sĩ phục trang) là một bộ phận/ thành viên trong tổ thiết kế mĩ thuật. Trong quá trình sáng tác, thiết kế trang phục nghệ thuật, hoạ sĩ phục trang có khả năng sáng tạo độc lập trong lĩnh vực của mình trên cơ sở:

– Trang phục nghệ thuật là trang phục đặc thù dành cho diễn viên được chọn đảm nhiệm vai diễn trong một vở kịch, bộ phim cụ thể nào đó.

– Trang phục của các nhân vật trong mỗi vở kịch, bộ phim đều liên quan đến những chất liệu, kiểu dáng trang phục đã có trong các thời đại, thời kì lịch sử hoặc đời sống đương đại, có những yếu tố mang tính cách điệu so với trang phục thường có trong thực tế.

Bản thiết kế trang phục trong một vở tuồng cổ Việt Nam(1)

Vì sao hoạ sĩ thiết kế trang phục nghệ thuật cần phải biết đến hoàn cảnh lịch sử, xã hội trong kịch bản?

(1) Nguồn: Hoàng Song Hào

– Trang phục trong tác phẩm sân khấu, điện ảnh đều gắn bó với phạm vi phản ánh/ tái hiện hiện thực cuộc sống của các nhân vật trong vở kịch, bộ phim đó. Vì vậy, về tạo hình nhân vật nói chung và thiết kế trang phục cho các nhân vật nói riêng cần tái hiện bối cảnh không gian, thời gian diễn ra trong tác phẩm. Những bộ trang phục nghệ thuật với kiểu dáng, màu sắc, chất liệu khác nhau đã phản ánh phần nào độ tuổi, quan điểm, tư tưởng của nhân vật.

Trang phục trong vở chèo *Quan Âm Thị Kính*(1)

Trang phục trong phim *Trò đời*(2)

(1) Nguồn: Nhà hát Chèo Việt Nam

(2) Nguồn: Hữu Tuấn

– Tính cách nhân vật cũng thường được phản ánh qua trang phục như quần áo, giày, mũ, đồ trang sức,... nên trang phục nghệ thuật còn có thể giúp phân định tuyến nhân vật, xuất thân của các nhân vật. Thông qua trang phục, khán giả có thể dễ dàng nhận biết về tính cách, lối sống, hành vi, cảm xúc của nhân vật đó.

Trang phục trong phim *Tây Sơn hào kiệt*(1)

Trang phục trong phim *Harry Potter*(2)

Trang phục nghệ thuật có đặc điểm gì?

(1) Nguồn: pops.vn

(2) Nguồn: 4kwallpapers.com

– Hoạ sĩ thiết kế trang phục trong lĩnh vực nghệ thuật biểu diễn cần quan tâm đến những đặc điểm của từng thể loại ở các loại hình nghệ thuật sân khấu như kịch hát sân khấu (tuồng, chèo, cải lương), kịch nói (chính kịch, hài kịch, bi kịch),... cũng như các thể loại điện ảnh như phim tài liệu, phim hành động, phim trinh thám, phim tâm lí xã hội, phim hài, phim ca nhạc, phim viễn tưởng, phim kinh dị,... để thiết kế những bộ trang phục nghệ thuật phù hợp.

Trang phục trong phim *Phù thuỷ* (The Witches)(1)

Trang phục các nhân vật siêu nhân trong phim viễn tưởng(2)

– Công việc chính của hoạ sĩ thiết kế trang phục là gì?

– Thiết kế trang phục cho các nhân vật của vở diễn/ bộ phim khác với thiết kế trang phục cho các ca sĩ, vũ công trong chương trình biểu diễn ca nhạc, tạp kĩ như thế nào?

(1) Nguồn: mubi.com
(2) Nguồn: fancydress.com

Em có biết

Thiết kế thời trang và thiết kế trang phục cho nhân vật trong vở diễn, bộ phim có những nét tương đồng trong thiết kế và sự khác biệt trong cách ứng dụng cũng như biểu diễn:

– Thiết kế thời trang là sự sáng tạo những kiểu mẫu trang phục để thể hiện những xu hướng đổi mới liên tục của xã hội. Nhiều bộ sưu tập thời trang được trình diễn để giới thiệu, quảng bá sản phẩm sáng tạo của nhà thiết kế. Trong khi đó, thiết kế trang phục nghệ thuật là công việc sáng tạo ra những kiểu dáng trang phục cho các nhân vật theo yêu cầu phản ánh câu chuyện, tính cách nhân vật của mỗi vở diễn/ bộ phim; thường tái hiện những chất liệu, kiểu dáng trang phục của nhiều thời kì như quá khứ, hiện tại, tương lai hoặc viễn tưởng nhưng không nhằm mục đích tạo ra các xu hướng trang phục mới trong đời sống xã hội.

– Trong các thể loại phim như lịch sử, khoa học viễn tưởng, kỳ ảo,... việc thiết kế trang phục được làm rất công phu, kĩ lưỡng tạo nên vẻ đẹp và tính cách của nhân vật, đồng thời cũng hoà hợp, gắn bó với bối cảnh được tạo dựng kì công đưa đến người xem nhiều cảm xúc thẩm mĩ.

Tạo hình nhân vật trong phim *Chàng ngốc* (Forrest Gump),
tượng sáp trong Bảo tàng Tượng sáp Madame Tussauds Hollywood, Hoa Kỳ(1)

(1) Nguồn: Shutterstock

– Trang phục nghệ thuật là trang phục độc nhất, mang cá tính riêng của từng nhân vật (khác với sản xuất hàng loạt) dành cho diễn viên đảm nhiệm vai diễn trong vở kịch, bộ phim cụ thể.

– Trang phục nhân vật trong sân khấu, điện ảnh không chỉ là quần, váy, áo ngắn, áo dài,... mà còn bao gồm cả đồ dùng, đồ trang sức gắn bó với nhân vật như giày dép, mũ, cà vạt, khăn quàng, kính đeo mắt, đồng hồ, đồ trang sức (vòng đeo tay, cổ; hoa tai, nhẫn,...).

Trang phục trong phim *Trò đời*[1]

Trang phục trong phim *Người nhện* (Spider-Man)[2]

(1) Nguồn: Hữu Tuấn
(2) Nguồn: cbr.com

– Trang phục của các nhân vật trong một vở kịch/ bộ phim dù có những yếu tố mang tính cách điệu nhưng phải gắn với những đặc điểm của trang phục trong đời sống thực như chất liệu, kiểu dáng, màu sắc, thời kì lịch sử (cổ đại, trung đại, hiện đại, đương đại) nhằm tái hiện một cách chân thực về bối cảnh xã hội của thời đại đó.

Thiết kế trang phục trong một vở diễn đề tài lịch sử[1]

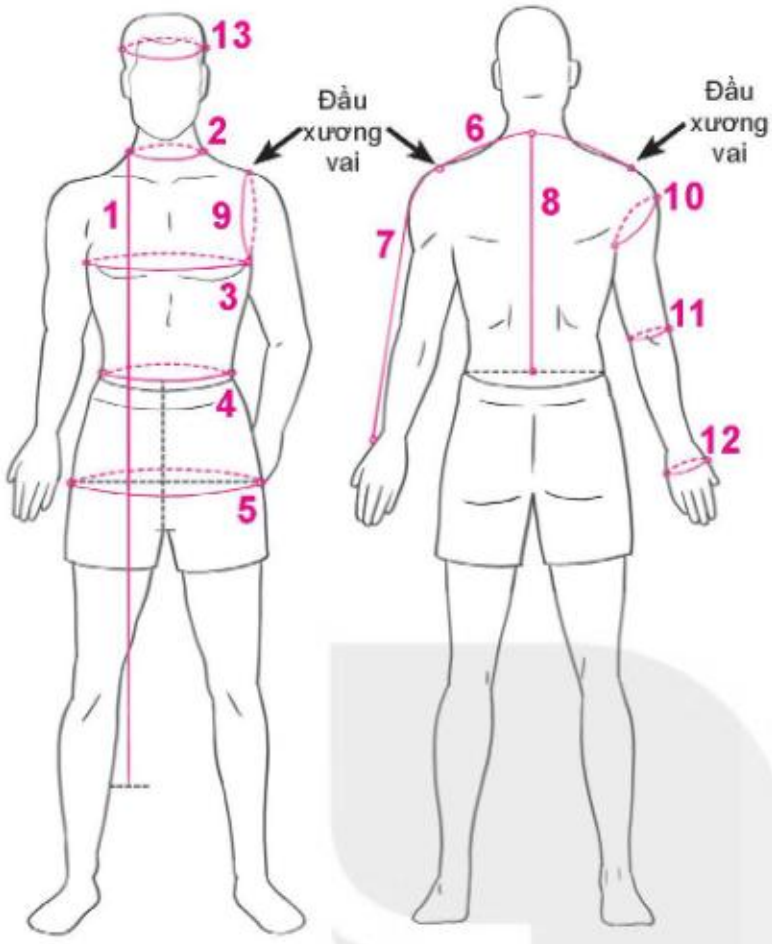
– Trang phục của các nhân vật trong vở diễn, bộ phim phải thể hiện được vị thế, tầng lớp xã hội (vua, quan, tướng lĩnh, thương lái, thường dân,...), hoàn cảnh (vương giả, giàu, nghèo, bần cùng,...) cũng như nghề nghiệp, cách sống của nhân vật trong xã hội ở các thời đại, thời kì lịch sử được phản ánh trong kịch bản. Qua đó, trang phục nghệ thuật trở thành hình ảnh đại diện thay thế cho nhân vật.

Sự khác biệt về trang phục của các nhân vật giữa thập kỉ 60 và cuối thập kỉ 90 của thế kỉ 20 về đề tài gia đình và xã hội trong các vở kịch của Lưu Quang Vũ[2]

(1) Nguồn: Hoàng Song Hào
(2) Nguồn: Nguyễn Hữu Phần

– Thiết kế trang phục cho các nhân vật trong tác phẩm sân khấu, điện ảnh không chỉ là những bản vẽ, mô hình thiết kế mà phải thể hiện thành sản phẩm, trên cơ sở số đo của diễn viên được phân vai.

	CHỈ SỐ ĐO	CHÚ THÍCH	SỐ ĐO
1	Chiều dài áo	Từ phần vai sát cổ, qua ngực xuống nơi bạn muốn	
2	Vòng cổ	Vòng quanh chân cổ	
3	Vòng ngực	Vòng quanh phần lớn nhất của ngực	
4	Eo áo	Vòng quanh chỗ nhỏ nhất của eo	
5	Vòng mông	Vòng quanh nơi to nhất của mông	
6	Ngang vai	Từ đầu xương vai này qua đầu vai kia	
7	Dài tay áo	Từ đầu xương vai đến cổ tay	
8	Hạ eo sau	Từ chân cổ đến eo	
9	Vòng nách	Từ nách vòng qua đầu xương vai	
10	Bắp tay trên	Từ nách vòng qua phần to nhất bắp tay	
11	Khuỷu tay	Đo khuỷu tay (cùi chỏ)	
12	Cửa tay	Vòng qua phần to nhất của bàn tay (xương ngón cái và ngón út)	
13	Vòng đầu	Vòng quanh trán (nếu làm khăn đóng)	
14	Chiều cao	Chiều cao từ đỉnh đầu đến chân	
15	Cân nặng	Cân nặng hiện tại	

Số đo của diễn viên được tính toán để sử dụng trong thiết kế, thể hiện trang phục[1]

Tạo hình nhân vật bao gồm phục trang, hoá trang trong phim *Người sắt* (Iron Man)[2]

(1) Nguồn: Diệu Hằng
(2) Nguồn: mundodeportivo.com

Các bước cơ bản thiết kế trang phục trong lĩnh vực nghệ thuật

– *Bước 1: Tìm hiểu, phân tích kịch bản và nhân vật*

Để có thể thực hiện được công việc thiết kế trang phục cho các nhân vật trong một tác phẩm sân khấu, điện ảnh, hoạ sĩ phục trang cũng như các thành viên khác trong tổ thiết kế mĩ thuật phải nghiên cứu kịch bản, bàn bạc với hoạ sĩ chính và đạo diễn để nắm được đầy đủ nội dung, yêu cầu của kịch bản, hoàn cảnh lịch sử của câu chuyện, giai tầng, nghề nghiệp, hoàn cảnh sống, tính cách,... của từng nhân vật. Từ đó, có được phương án thiết kế phục trang thích hợp theo phong cách sáng tác của mình.

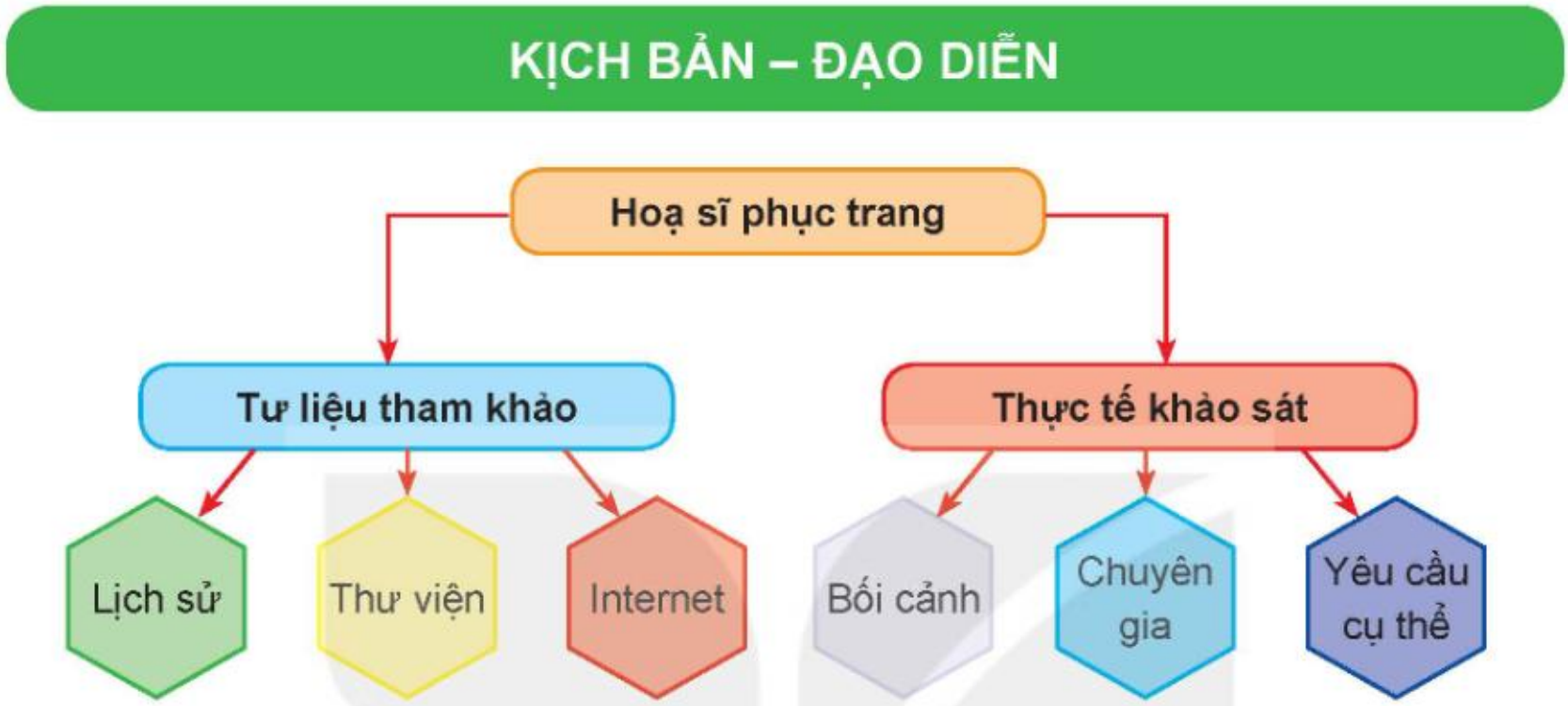
Em có biết

Bảng phân tích, tổng hợp đặc điểm nhân vật trong kịch bản phim *Chí Phèo*

TT	Tên nhân vật	Tuổi	Phân loại	Nghề nghiệp	Hoàn cảnh sống	Tính cách	Đặc điểm
1	Chí Phèo	38	Chính	Nông dân thất nghiệp, làm thuê	Nghèo đói	Tha hoá, lưu manh, nghiện rượu,...	Say rượu chửi bới cả làng, rạch mặt ăn vạ để lấy tiền nhà giàu mua rượu uống,...
2	Thị Nở	30	Thứ	Làm thuê	Nghèo đói	Có bệnh, thiểu năng trí tuệ	Hình dáng, khuôn mặt quá xấu, ăn mặc rách rưới,...
3	Bá Kiến	68	Thứ	Quan chức địa phương	Địa chủ, giàu có	Oai phong, tàn bạo, mưu mô, xảo quyệt, đàn áp, bóc lột người dân trong làng	Thân người to béo, đẫy đà, áo quần sang trọng, luôn cầm ba toong, hút thuốc lá tẩu gỗ,...
4	Bà Ba (vợ Bá Kiến)	45	Phụ	Vợ thứ ba của Bá Kiến	Ăn bám chồng giàu có	Đỏng đảnh, xa hoa, khinh người nghèo khó,...	Vóc dáng về già đã có phần sồ sề nên chịu khó trang điểm, thay đổi cách ăn mặc để níu kéo tuổi xuân,...
5	Người làm cho nhà Bá Kiến	40	Quần chúng	Người dân bình thường trong làng, xã	Thường theo hầu ông bà chủ, nên cũng có vẻ no đủ hơn người dân trong làng		
6	Một số dân làng (nông dân) nam	từ 20 đến 50			Thường trong trạng thái lao động nghề nông vất vả		
7	Một số dân làng (nông dân) nữ						
8	Một số trẻ em	từ 5 đến 12		Con em những người nông dân trong làng, xã	Nghèo khổ, nhếch nhác		

– *Bước 2: Sưu tầm, nghiên cứu tài liệu liên quan đến kịch bản và nhân vật*

Hoạ sĩ phục trang tìm kiếm tư liệu liên quan đến thời đại, thời kì, giai đoạn lịch sử được phản ánh trong kịch bản từ nhiều nguồn khác nhau như bảo tàng, trung tâm lưu trữ, thư viện,... để có được những hiểu biết về chất liệu, kiểu dáng, đặc điểm, sự khác biệt về trang phục được nhà biên kịch lựa chọn, phản ánh trong kịch bản.

Một số cách khai thác hình ảnh trong thiết kế trang phục nghệ thuật

Vì sao nói trang phục trong các vở kịch, bộ phim góp phần quan trọng vào việc thể hiện tính cách của mỗi nhân vật?

– *Bước 3: Phân tích nhân vật để hình thành ý tưởng, bản vẽ, mô hình thiết kế trang phục nhân vật*

Trang phục nữ hầu và tiểu thư(1)

Trên cơ sở hiểu biết và các tư liệu (bằng văn bản, hiện vật, tranh, ảnh, video,...) đã sưu tầm, hoạ sĩ phục trang bước vào giai đoạn chuẩn bị sáng tác. Đầu tiên cần thống kê đầy đủ, có hệ thống tất cả những nhân vật chính, phụ, quần chúng,... trong vở diễn/ bộ phim. Sau đó phân loại nhân vật theo giai tầng để có thể sáng tạo, thiết kế những trang phục cho từng nhân vật, nhóm nhân vật của vở diễn, bộ phim.

(1) Nguồn: Hoàng Song Hào

+ Hoạ sĩ phục trang cần trình bày, bảo vệ ý tưởng thiết kế với hoạ sĩ phụ trách chính khâu thiết kế mĩ thuật, đạo diễn và các thành phần sáng tác khác để trao đổi; tiếp nhận sự đóng góp ý kiến cho việc chỉnh sửa đến khi có được bản thiết kế hoàn chỉnh.

+ Từ bản vẽ thiết kế trang phục các nhân vật hoàn chỉnh, hoạ sĩ thiết kế trang phục lấy số đo thực tế của từng diễn viên để điều chỉnh theo đúng chiều cao, vòng ngực, vòng bụng, chiều rộng vai, chiều dài chân, tay của diễn viên. Điều này giúp cho khâu dựng mẫu trang phục được thuận lợi và diễn viên sử dụng trang phục biểu diễn vừa vặn, thoải mái, thuận lợi trong diễn xuất cũng như bảo đảm tính thẩm mĩ cho nhân vật mà họ thể hiện.

Hoạ sĩ vẽ thiết kế trang phục trên giấy(1)

Quay phim với trang phục hoàn chỉnh(2)

Lựa chọn kịch bản một vở kịch, bộ phim và lên ý tưởng thiết kế trang phục cho một nhân vật mà em yêu thích bằng hình thức bản vẽ hoặc mô hình.

THẢO LUẬN

Trưng bày sản phẩm thiết kế trang phục trong lĩnh vực biểu diễn và trao đổi theo các câu hỏi sau:

– Sự khác nhau giữa thiết kế thời trang với thiết kế trang phục nghệ thuật là gì?

– Đóng góp của trang phục nghệ thuật trong thành công của một bộ phim như thế nào?

– Khi thiết kế trang phục cho nhân vật của một vở kịch, bộ phim, bạn cần lưu ý điều gì?

– Trong quá trình thực hành lên ý tưởng thiết kế trang phục, bạn gặp khó khăn gì? Bạn đã khắc phục bằng cách nào?

(1) Nguồn: Trần Thanh Việt
(2) Nguồn: Shutterstock

VẬN DỤNG

Lên ý tưởng thiết kế những bộ trang phục cho nhân vật trong một vở kịch, bộ phim yêu thích.

Gợi ý:

– Đặc điểm của nhân vật;

– Bối cảnh xuất hiện của nhân vật (lịch sử, xã hội);

– Hình thức thể hiện (vẽ, làm mô hình từ các vật dụng sẵn có như quần, áo cũ và vật liệu như kim sa, trang kim, giấy màu, đề can,...).

Em có biết

– Thiết kế trang phục cho các nhân vật trong những vở kịch sân khấu, bộ phim điện ảnh là một nghề sáng tạo đã xuất hiện cùng sự ra đời và phát triển của hai loại hình nghệ thuật này.

Trang phục cung đình châu Âu thế kỉ 15 – 17[1]

– Trên tiêu đề của mỗi bộ phim và các hình thức giới thiệu vở diễn sân khấu luôn có tên của người, bộ phận thiết kế, thể hiện trang phục.

– Thiết kế phục trang sân khấu, điện ảnh là một chuyên ngành được đào tạo trong các trường nghệ thuật như trường Đại học Sân khấu – Điện ảnh Hà Nội, trường Đại học Sân khấu – Điện ảnh Thành phố Hồ Chí Minh, trường Đại học Văn hoá Nghệ thuật Quân đội và một số trường đại học, cao đẳng khác.

Trang phục sân khấu Việt Nam đương đại[2]

(1) Nguồn: Wikimedia

(2) Nguồn: Hoàng Song Hào

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

BÀI 2

THỰC HÀNH THIẾT KẾ TRANG PHỤC SÂN KHẤU, ĐIỆN ẢNH TỪ VẬT LIỆU SẴN CÓ

Yêu cầu cần đạt

- Hiểu về công việc của hoạ sĩ thiết kế trang phục nghệ thuật.
- Thực hành được các bước thiết kế trang phục nghệ thuật theo một chủ đề xác định.
- Biết phân tích, đánh giá và yêu thích lĩnh vực thiết kế trang phục nghệ thuật.

KHÁM PHÁ

Chuẩn bị trang phục cho một vở diễn sân khấu(1)

Việc thiết kế trang phục nghệ thuật do các hoạ sĩ phục trang đảm nhận. Đây là lĩnh vực cần được trang bị kiến thức cơ bản về mĩ thuật và những đặc điểm khác nhau của từng loại hình nghệ thuật, có khả năng nghiên cứu tư liệu, tài liệu liên quan đến vở diễn, bộ phim được giao nhiệm vụ thiết kế trang phục. Bên cạnh đó, hoạ sĩ phục trang cần có khả năng sáng tạo để cùng hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật, đạo diễn và các thành phần sáng tác khác tạo nên giá trị thẩm mĩ cho tác phẩm nghệ thuật sân khấu, điện ảnh.

Hoạ sĩ thiết kế trang phục nghệ thuật cho các nhân vật trong vở diễn, bộ phim luôn phối hợp với hoạ sĩ hoá trang để tạo dựng hình ảnh nhân vật chân thực, sinh động, giàu tính thẩm mĩ, đáp ứng những quy ước, đặc điểm của từng thể loại trong nghệ thuật sân khấu, điện ảnh.

Sự phối hợp giữa hoạ sĩ thiết kế trang phục, nhà biên kịch, đạo diễn và hoạ sĩ thiết kế bối cảnh có tầm quan trọng như thế nào?

(1) Nguồn: Shutterstock

NHẬN BIẾT

Đặc điểm tạo hình trong trang phục nghệ thuật

– Từ bản vẽ đến thiết kế hoàn chỉnh, trang phục của các nhân vật được thể hiện đa chiều (mặt trước, sau, phải và trái), đầy đủ chi tiết, thống nhất phong cách,... Điều này rất quan trọng bởi trong quá trình biểu diễn trên sân khấu hoặc trước ống kính máy quay, diễn viên thể hiện nhiều tư thế, chuyển động khác nhau để thể hiện chân thực hình ảnh nhân vật.

Mặt sau trang phục nghệ thuật cho một vở diễn(1)

– Nếu thiết kế trang phục trong đời sống gắn với nhu cầu sử dụng hằng ngày, phù hợp những mục đích cụ thể như đi làm, đi chơi, tham dự dạ tiệc,... thì thiết kế trang phục sân khấu, điện ảnh có tính chất đặc thù riêng, bám sát kịch bản và ý đồ sáng tạo của đạo diễn. Trong một số tác phẩm sân khấu, điện ảnh thuộc thể loại khoa học viễn tưởng, hoạ sĩ thiết kế trang phục sẽ sáng tạo những mẫu trang phục có tính khác lạ mà chỉ có thể xuất hiện trên sân khấu hoặc trong cảnh quay của bộ phim.

Mặt trước trang phục nghệ thuật cho một vở diễn(2)

Tạo hình trong trang phục nghệ thuật có đặc điểm gì?

(1), (2) Nguồn: Hoàng Song Hào

Các bước thiết kế trang phục nghệ thuật

Thiết kế trang phục nhân vật trong vở diễn, bộ phim cần thiết phải bảo đảm tính thống nhất giữa các nhân vật, giúp khán giả nhận thức được sự chân thực trong mục tiêu phản ánh, tái hiện cuộc sống của tác phẩm nghệ thuật.

Trang phục nhân vật thời kì Pháp thuộc của một vở diễn(1)

Việc thiết kế trang phục nghệ thuật cần thể hiện khả năng sáng tạo độc lập của hoạ sĩ phục trang, trong sự hoà hợp giữa tạo hình nhân vật (hoá trang, phục trang), với tạo hình bối cảnh (thiết kế bối cảnh, đạo cụ), phong cách thể hiện của hoạ sĩ thiết kế mĩ thuật và đạo diễn theo những đặc điểm của từng thể loại của mỗi vở diễn, bộ phim. Hoạ sĩ trang phục tạo ra sự hài hoà, thống nhất về mục tiêu thể hiện và giá trị thẩm mĩ của tác phẩm thông qua sáng tạo, thiết kế trang phục nghệ thuật phù hợp.

Hoạ sĩ thiết kế trang phục nghệ thuật(2)

(1) Nguồn: Hoàng Song Hào
(2) Nguồn: Hữu Phần

Để thực hành thiết kế trang phục nghệ thuật cho một hoặc nhiều nhân vật trong một phân đoạn, phân cảnh vở diễn/ bộ phim cần tiến hành các bước như sau:

– *Bước 1:* Tìm kiếm hình tượng nhân vật trong kịch bản

Ở bước này, thông qua mô tả nhân vật trong văn bản, hoạ sĩ phục trang cần tìm hiểu, phân tích nội dung câu chuyện, hoàn cảnh lịch sử, đặc điểm, tính cách của các nhân vật trong câu chuyện.

Nghiên cứu kịch bản để tìm hiểu về nhân vật(1)

Tham khảo tư liệu để lên ý tưởng thiết kế trang phục(2)

Hãy tìm hiểu và phân tích những hình tượng nhân vật mà em muốn thiết kế trang phục trong những tác phẩm văn học đã học.

(1), (2) Nguồn: Nguyễn Hữu Phần

– *Bước 2:* Tìm kiếm tài liệu, tư liệu có liên quan đến nhân vật

Những tư liệu liên quan đến nhân vật có thể tham khảo trong tác phẩm văn học, sách, báo, truyện tranh, bài viết, vở kịch, bộ phim,... từ nhiều nguồn khác nhau như tư liệu lưu trữ trong bảo tàng, thư viện, internet,... hoặc trao đổi tiếp với các nhà nghiên cứu văn học, lịch sử (nếu cần).

Hãy tìm kiếm tư liệu liên quan đến nhân vật mà em lựa chọn để thiết kế trang phục.

Tạo hình và trang phục Sơn Tinh, Thuỷ Tinh trong truyện tranh(1)

– *Bước 3:* Lập bảng phân tích những nội dung liên quan đến nhân vật

Bảng phân tích cần xác định bối cảnh lịch sử, tầng lớp xã hội, hoàn cảnh sống, đặc điểm, tính cách của các nhân vật làm cơ sở để hình thành ý tưởng thiết kế trang phục nghệ thuật.

Lập bảng phân tích những nội dung liên quan đến nhân vật trong kịch bản phân cảnh em đã viết.

– *Bước 4:* Phác thảo tạo hình nhân vật mẫu

Chọn một hoặc hai nhân vật mà hoạ sĩ phục trang yêu thích, có khả năng hiểu biết hoặc có điều kiện tìm kiếm tư liệu cũng như ý tưởng sáng tạo trong việc thiết kế trang phục của mình với nhân vật được chọn.

Tạo hình nhân vật Sơn Tinh

Tạo hình nhân vật Thuỷ Tinh

Bản vẽ phác thảo tạo hình nhân vật theo kịch bản vở diễn *Sơn Tinh – Thuỷ Tinh*(2)

Vẽ phác thảo tạo hình nhân vật theo kịch bản phân cảnh em đã viết ra giấy.

(1) Nguồn: Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam
(2) Nguồn: Thanh Việt

– *Bước 5:* Thiết kế trang phục nhân vật trên giấy

Bản vẽ thiết kế trang phục nhân vật cần cụ thể với kiểu dáng quần áo, váy, giày, mũ, khăn quàng, cà vạt, đồ trang sức, đồ dùng khác như túi xách, ví cầm tay, gậy chống,... phù hợp với thời kì lịch sử, vị thế xã hội, tính cách của nhân vật. Ngoài việc thể hiện bằng hình vẽ, phác thảo ý tưởng sáng tác trang phục còn có những dòng thuyết minh kèm theo về chất liệu của trang phục (như vải mộc, lụa, gấm, nhung, dạ, da thuộc, vàng, bạc, đá quý,...)

Bản vẽ chi tiết các thành phần của trang phục Thuỷ Tinh trong vở diễn *Sơn Tinh – Thủy Tinh*[1]

(1) Nguồn: Thanh Việt

BẢNG MÀU SẮC VÀ CHẤT LIỆU CHO NHÂN VẬT

Sơn Tinh - Thuỷ Tinh

Bản vẽ mô tả phục trang nhân vật và chất liệu[1]

Em có biết

Từ bản vẽ trang phục đã được góp ý, điều chỉnh, phê duyệt, hoạ sĩ thiết kế trang phục nghệ thuật thực hiện bản thiết kế hoàn chỉnh hoặc mô hình. Bản thiết kế cần có thêm các số liệu mang tính quy ước về tỉ lệ các số đo chiều dài, rộng, kích thước các vật dụng đi kèm để thuận lợi cho việc điều chỉnh khi thể hiện thành trang phục theo vóc dáng, kích cỡ của diễn viên đảm nhận vai diễn.

Trang phục nghệ thuật trong một vở diễn[2]

(1) Nguồn: Thanh Việt
(2) Nguồn: Diệu Hằng

Phần tham khảo

Thực hành thiết kế trang phục các nhân vật trong kịch bản phim chuyển thể từ tác phẩm *Vợ nhặt* của nhà văn Kim Lân

– *Bước 1:* Tìm kiếm hình tượng nhân vật trong kịch bản

Đọc nguyên bản tác phẩm văn học và kịch bản phim để nắm được cốt truyện và lựa chọn hai nhân vật chính (với tên gọi là Tràng và Thị). Câu chuyện phản ánh thời kì nạn đói năm 1945 ở vùng Đồng bằng Bắc Bộ. Nhân vật chính có hoàn cảnh sống bần cùng.

– *Bước 2:* Tìm kiếm tài liệu, tư liệu có liên quan đến nhân vật

Để hiểu được bối cảnh về nạn đói năm 1945 và nhất là những người cùng khổ, cần tìm kiếm tư liệu, tài liệu bằng hình ảnh, hiện vật trên internet, trong các bảo tàng về thời kì lịch sử bối cảnh xã hội và con người miền Bắc trước Cách mạng tháng Tám năm 1945. Trong đó, cần chú tâm đến hình ảnh trang phục của những người lao động bần cùng, cơ cực trong thời gian này.

Truyện *Vợ nhặt*(1)

– *Bước 3:* Lập bảng phân tích những nội dung liên quan đến nhân vật

Nhân vật	Tràng	Thị
Bối cảnh lịch sử	Chuyện xảy ra vào năm 1945, khi nạn đói khủng khiếp diễn ra trong cả nước, nhất là vùng Đồng bằng Bắc Bộ, làm hàng triệu người chết đói.	
Tuổi tác	Trên dưới 30 tuổi	Khoảng 25, 26 tuổi
Nghề nghiệp	Lao động đơn giản (kéo xe chở thóc và các loại hàng hoá).	Lao động đơn giản, không có nghề nghiệp cụ thể, chờ đợi người thuê bất kì việc gì cũng làm.
Địa vị xã hội	Tầng lớp cùng đinh trong xã hội, nguồn gốc bần cố nông ở nông thôn, không có ruộng đất, chuyên cày thuê cấy mướn, nay không có việc làm phải lên tỉnh kiếm việc.	Tầng lớp tận cùng của xã hội, nguồn gốc nông dân không có ruộng đất, chuyên làm thuê, nay không có việc làm phải lên tỉnh kiếm việc.
Hoàn cảnh sống	Sống cùng với mẹ già, nhà rất nghèo khổ, đói kém.	Độc thân, không có nhà cửa, bà con họ hàng ở tỉnh, luôn trong tình trạng đói khát.
Tính cách	Hiền lành, thật thà, cởi mở với người cùng cảnh ngộ. Có hiếu với mẹ.	Hiền lành, cam chịu, có tấm lòng yêu thương.
Đặc điểm về trang phục	Quần áo nông dân cũ hoặc đồ cũ thu nhặt được rồi vá víu lại.	Váy áo nông dân cũ hoặc đồ thu nhặt được rồi vá víu lại.

(1) Nguồn: Thanh Việt

– *Bước 4:* Phác thảo tạo hình nhân vật mẫu

Thể hiện ý tưởng sáng tạo bằng những bản vẽ phác thảo thiết kế trang phục nhân vật. Sau đó trình bày với biên kịch, đạo diễn, hoạ sĩ chính của bộ phim để bảo vệ ý tưởng và tiếp thu những ý kiến đóng góp của đội ngũ sáng tác.

Bản phác thảo[1]

– *Bước 5:* Bản vẽ phác thảo thiết kế trang phục nhân vật

Trang phục nhân vật nam nữ trong phim *Vợ nhặt*[2]

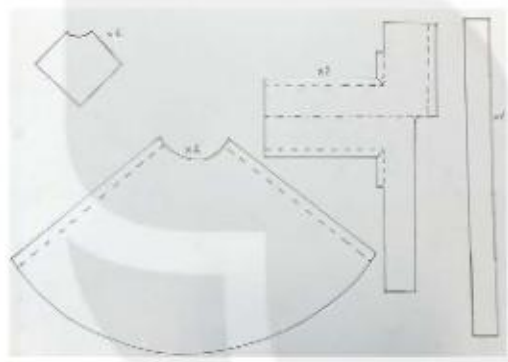
(1), (2) Nguồn: Thanh Việt

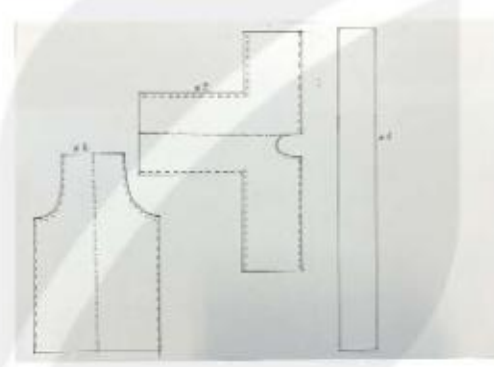
– *Bước 6:* Bản vẽ thiết kế trang phục hoàn chỉnh

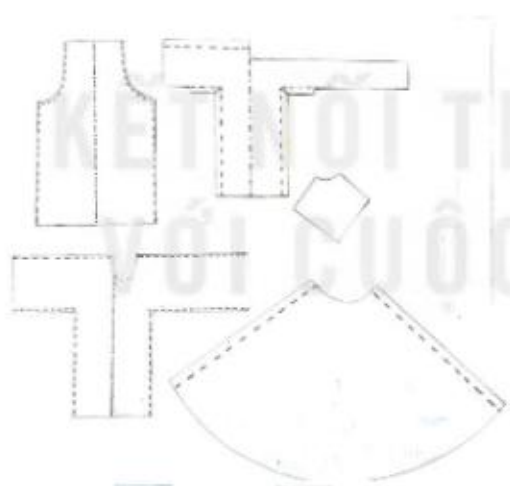
Mẫu trang phục nhân vật nam nữ trong phim *Vợ nhặt*[1]

– *Bước 7:* Dựng mô hình trang phục từ vật liệu sẵn có

1. Vẽ bản vẽ thiết kế trang phục[2]

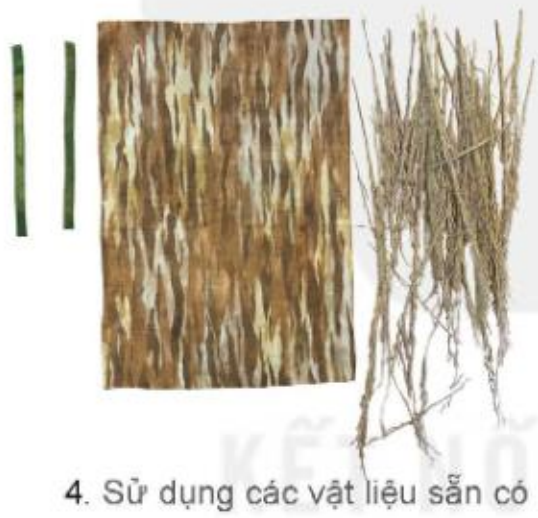
2. Can trên bìa và cắt rời để có được từng bộ phận trên trang phục[3]

(1) Nguồn: Diệu Hằng
(2), (3) Nguồn: Trà My

3. Dùng kĩ thuật khâu để ráp các bộ phận trên trang phục vào với nhau[1]

4. Sử dụng các vật liệu sẵn có để trang trí trang phục theo ý tưởng thiết kế[2]

5. Hoàn thiện bộ trang phục[3]

---

(1), (2), (3) Nguồn: Trà My

KẾT NỐI TRI THỨC
VỚI CUỘC SỐNG

THẢO LUẬN

Trao đổi, thảo luận với các thành viên trong nhóm về sản phẩm đã thực hiện theo các nội dung sau:

– Thiết kế trang phục nghệ thuật cho các nhân vật dựa trên kịch bản văn học từ truyện cổ tích, thần thoại, truyền thuyết có gì khác so với các nhân vật của kịch bản khai thác chất liệu từ cuộc sống, tái hiện đời sống hiện thực?

– Tính cách nhân vật được hoạ sĩ thiết kế trang phục thể hiện như thế nào?

– Trong phần thiết kế trang phục nghệ thuật cho nhân vật của nhóm, bạn có gặp khó khăn ở khâu nào không? Bạn đã khắc phục những khó khăn như thế nào?

Thảo luận trong lớp học về bản vẽ thiết kế trang phục(1)

VẬN DỤNG

Thiết kế trang phục cho nhân vật yêu thích trong trích đoạn kịch bản văn học yêu thích.

Gợi ý: Khi thiết kế trang phục nhân vật theo nội dung môn học, có thể dùng các bạn cùng nhóm, cùng lớp làm mẫu thay cho diễn viên để lấy số đo. Nếu dùng ma-nơ-canh từ vật liệu sẵn có (bìa các-tông, mút, xốp, thạch cao, đất sét,...), cũng cần tính toán số đo theo đúng tỉ lệ để bộ trang phục phù hợp với mẫu ma-nơ-canh đã chọn.

(1) Nguồn: Nguyễn Hữu Phần

MỘT SỐ THUẬT NGỮ DÙNG TRONG SÁCH

Thuật ngữ	Giải thích	Trang
Trang phục nghệ thuật biểu diễn	Những sản phẩm trang phục được thiết kế, sản xuất dành riêng cho hoạt động biểu diễn nghệ thuật bao gồm quần áo, giày, mũ, đồ trang sức,...	5
Tạo hình nhân vật	Là sự sáng tạo của các nhà thiết kế (hoá trang, phục trang) làm thay đổi diện mạo, hình thức của diễn viên thành nhân vật của vở diễn/ bộ phim.	5
Loại hình nghệ thuật	Tên gọi để khu biệt các hình thức sáng tạo nghệ thuật như văn học, âm nhạc, mĩ thuật, sân khấu, điện ảnh, nhiếp ảnh,...	18
Thể loại	Tên gọi của các thành phần nhỏ hơn trong khái niệm loại hình theo những đặc điểm về cách thể hiện như phim truyện, phim tài liệu, phim hoạt hình,... trong loại hình nghệ thuật điện ảnh.	10
Kịch hát sân khấu	Một nhóm thể loại trong nghệ thuật sân khấu Việt Nam như tuồng, chèo, cải lương được trình diễn bằng lời hát và những quy ước của từng thể loại.	10

Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam xin trân trọng cảm ơn các tác giả có tác phẩm, tư liệu được sử dụng, trích dẫn trong cuốn sách này.

Chịu trách nhiệm xuất bản:
Chủ tịch Hội đồng thành viên – Tổng Giám đốc NGUYỄN TIẾN THANH

Chịu trách nhiệm nội dung:
Tổng biên tập PHẠM VĨNH THÁI

Biên tập lần đầu: PHẠM DUY ANH – NGUYỄN DUY LONG
Biên tập tái bản: PHẠM DUY ANH – NGUYỄN VĂN NGUYÊN
Biên tập mĩ thuật: NGUYỄN BÍCH LA
Thiết kế sách: PHẠM THỊ MINH THU
Trình bày bìa: NGUYỄN BÍCH LA
Minh hoạ: NGUYỄN THỊ NGỌC THUỶ
Sửa bản in: TẠ THỊ HƯỜNG – VŨ THỊ THANH TÂM
Chế bản: CTCP MĨ THUẬT VÀ TRUYỀN THÔNG

Bản quyền © (2024) thuộc Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam.

Xuất bản phẩm đã đăng kí quyền tác giả. Tất cả các phần của nội dung cuốn sách này đều không được sao chép, lưu trữ, chuyển thể dưới bất kì hình thức nào khi chưa có sự cho phép bằng văn bản của Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam.

MĨ THUẬT 12 – THIẾT KẾ MĨ THUẬT SÂN KHẤU, ĐIỆN ẢNH
Mã số: G1HHZM014h25
In ..... bản, (QĐ ... - NXBGDHN) khổ 19 x 26,5 cm.
Đơn vị in:.....
Cơ sở in:.....
Số ĐKXB: 6-2025/CXBIPH/321-11/GD
Số QĐXB: .../QĐ-GD-HN ngày ... tháng ... năm .....
In xong và nộp lưu chiểu quý ..... năm .....
Mã số ISBN: 978-604-0-39261-9

HUÂN CHƯƠNG HỒ CHÍ MINH

BỘ SÁCH GIÁO KHOA LỚP 12 – KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

1. Ngữ văn 12, tập một
2. Ngữ văn 12, tập hai
3. Chuyên đề học tập Ngữ văn 12
4. Toán 12, tập một
5. Toán 12, tập hai
6. Chuyên đề học tập Toán 12
7. Lịch sử 12
8. Chuyên đề học tập Lịch sử 12
9. Địa lí 12
10. Chuyên đề học tập Địa lí 12
11. Giáo dục kinh tế và pháp luật 12
12. Chuyên đề học tập Giáo dục kinh tế và pháp luật 12
13. Vật lí 12
14. Chuyên đề học tập Vật lí 12
15. Hoá học 12
16. Chuyên đề học tập Hoá học 12
17. Sinh học 12
18. Chuyên đề học tập Sinh học 12
19. Công nghệ 12 – Công nghệ Điện – Điện tử
20. Chuyên đề học tập Công nghệ 12 – Công nghệ Điện – Điện tử
21. Công nghệ 12 – Lâm nghiệp – Thuỷ sản
22. Chuyên đề học tập Công nghệ 12 – Lâm nghiệp – Thuỷ sản
23. Tin học 12 – Định hướng Tin học ứng dụng
24. Chuyên đề học tập Tin học 12 – Định hướng Tin học ứng dụng
25. Tin học 12 – Định hướng Khoa học máy tính
26. Chuyên đề học tập Tin học 12 – Định hướng Khoa học máy tính
27. Mĩ thuật 12 – Thiết kế mĩ thuật đa phương tiện
28. Mĩ thuật 12 – Thiết kế đồ hoạ
29. Mĩ thuật 12 – Thiết kế thời trang
30. Mĩ thuật 12 – Thiết kế mĩ thuật sân khấu, điện ảnh
31. Mĩ thuật 12 – Lí luận và lịch sử mĩ thuật
32. Mĩ thuật 12 – Điêu khắc
33. Mĩ thuật 12 – Kiến trúc
34. Mĩ thuật 12 – Hội hoạ
35. Mĩ thuật 12 – Đồ hoạ (tranh in)
36. Mĩ thuật 12 – Thiết kế công nghiệp
37. Chuyên đề học tập Mĩ thuật 12
38. Âm nhạc 12
39. Chuyên đề học tập Âm nhạc 12
40. Hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp 12
41. Giáo dục thể chất 12 – Bóng chuyền
42. Giáo dục thể chất 12 – Bóng đá
43. Giáo dục thể chất 12 – Cầu lông
44. Giáo dục thể chất 12 – Bóng rổ
45. Giáo dục quốc phòng và an ninh 12
46. Tiếng Anh 12 – Global Success – Sách học sinh

Website: https://www.nxbgd.vn

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

ISBN 978-604-0-39261-9

9 786040 392619

Giá: 6.000 đ